

Vabaihenduste AVP võrgustiku ümarlaud

Toimumisaeg: 13.03.2014

Toimumiskoht: Avatud Eesti Fond

Päevakava:

1. Avaldus petitsiooniõiguse seadustamise kohta

2. AVP järgmise perioodi Eesti tegevuskava

3. Ühenduse ettepanekud uude tegevuskavva

4. Rahvusvaheline AVP

5. Kohalagatatud küsimused

1. Avaldus petitsiooniõiguse seadustamise kohta

Riigikogu võttis vastu petitsiooniõigust seadustava eelnõu. Kollektiivse pöördumise esitamiseks on vaja vähemalt 1000 allkirja, s.h. ka elektroonilised allkirjad. Pöördmine võib taotleda kas õigusnormide muutmist või puudutada üldisemalt laadi ühiskonnaelu korraldamise küsimusi. Võrreldes praeguse olukorraga muutub see, et pöördumiste menetlemine on seadusega reguleeritud. Tagatud on kollektiivse märgukirja esitajate esindaja kaasamine arutellu. Seadusega on loodud täiendav ametlik suhtluskanal rahva ja Riigikogu vahel.

Oleks oluline väljendada tunnustust, et petitsiooniõigus on seadustatud, võttes vastu sellekohase avalduse. Protsess sai alguse Rahvakogu ettepanekust, mille president Riigikogule edastas. Teatavasti esitas idee rahvakogu platvormi kaudu Liia AVP võrgustiku toetusel ja sellel oli suur toetus ka platvormi kasutajate poolt.

Kohalviibijad toetavad avalduse vastuvõtmist, erapooletuks jääb Interneti Kogukonna esindaja. Avaldus saadetakse pressile ja levitatakse internetikanalite kaudu (sotsiaalvõrgustikud, AVP blogi, AEF veebileht).

Selgituseks Interneti Kogukonnale: kollektiivse märgukirja esitamine on poliitiliselt kaalukam kui üksik märgukiri, sest see käivitab menetluse Riigikogus. Seadus ei võta üksiku märgukirja esitamise õigust ära. Petitsiooniõigus on väga paljudes riikides olemas ning sellega kaasneb teatud arvu allkirjade kogumise nõue. Oluline on see, et enne kollektiivse märgukirja esitamist toimuks ühiskonnas lai arutelu märgukirja sisu üle.

Kollektiivse pöördumise ettevalmistamise abistamiseks ja allkirjade kogumiseks oleks hädavajalik vastava internetikeskkonna olemasolu. Meil on Rahvakogu kogemus ja kasutusel on petitsioon.ee. Eeskuju saab võtta Soome Avatud Ministeeriumist („Open Ministry Finland”; „Avoim ministeriö”). Teemaga on vaja edasi tegeleda.

2. AVP järgmise perioodi Eesti tegevuskava

Välisministeeriumi esindajad Eve Sirp ja Anneli Leega–Piiskopp informeerivad oluorrast. 10. märtsil oli ministeeriumite kantslerite tavapärase kohtumine ning arutati ka AVP siseriiklikku koordinatsiooni. Kokkuvõtlikult jääb AVP protsessiga esialgu kõik endiseks, tegevuskava koostamist koordineerib Riigikantselei ja ootab selleks sisendeid. Siiski on üks muudatus: Riigikantselei pakkus välja lahenduse, et nad palkavad tegevuskava kirjutamiseks kellelegi väljastpoolt. Summa, mis tuleb tegijale, jaotatakse võrdselt Riigikantselei, Välisministeeriumi ning Siseministeeriumi vahel, kes on kõik selle protsessiga seotud. Seega, kuni tuleb uus valitsus, jääb kõik samaks. Kui tuleb uus valitsus, siis tuleb teema vaadata uuesti üle.

Kahjuks ei ole AVP tegevuskava arendamise esimese perioodi jooksul suudetud saavutada täit selgust, kuna riigil pole olnud soovi selle teemaga piisavalt tegeleda. Liia on koalitsioonimoodustamise ajal mõlemat osapoolt informeerinud olukorrast. Kui tuleb võimule uus peaminister ning valitsus, siis **tuleks koostada märgukiri olukorraseisust AVP tegevuskavaga.**

Anneli Leega Piiskop (Välisministeerium) suhtles Juhani Lemmikuga (Riigikantselei) ning tema sõnul on praegune kokkulepe ajutine ning tehtud suusõnaliselt. Loomulikult on kõigi protsessiga seotute huvides, et edaspidi oleks see nii kirjalikult fikseeritud kui ka õiguslikult reguleeritud. Kui uus valitsus saab paika, siis loodetavasti leidub mõni minister, kes on valmis AVP protsessi koordineerima. Riigikantselei teeb omalt poolt kõik, et asi läheks liikuma. Riigikantselei peale jääb see, et nad leiavad partneri, kes võtab tegevuskava kokkupanemise enda peale, mida rahastavad asjaosalised ministeeriumid. Kui AVP ümarlaua liikmetel on ideid, kes see partner võiks olla, siis võib loomulikult Välisministeeriumile või Riigikantseleile teada anda.

Töö AVP tegevuskavaga hakkab toimuma samamoodi, nagu see leidis aset siis, kui tegevuskava esimest korda koostati: iga ministeerium vastutab oma lõigu eest. Põhilised eestvedajad on Välisministeerium (välissuhtlus) ning Riigikantselei (koordinatsiooni osas, nii palju, kui nad võtavad seda enda kanda).

Kokkuvõttes: eelnev tõrge Riigikantselei poolt, et AVP tegevuskava pole nende tegeleda, on nüüd ületatud. Vastavalt AVP meetodikale peab olema tegevuskava koostamine avalik protsess, peab kaasnema osapoolte teavitamine ning olema võimalikult lai ring ka valitsusväliseid partnereid kaasatud. Lisaks peab AVP tegevuskava koostamise protsess olema korrektselt ning täpselt organiseeritud, korraldatud ning tähtaegadega varustatud, vastasel juhul pole mingil moel võimalik tegevuskava tekkimine, mis on kooskõlas AVP põhimõtetega.

Mis ajaks ootab Riigikantselei ettepanekuid AVP uue tegevuskava jaoks? -Ettepanekud on oodatud kas või kohe ning need tuleks saata Riigikantseleile.

Arutelu AVP uuest tegevuskavast. Tegevuskava koostamisel on mitmed **metoodilised probleemid:** mis on uue tegevuskava allikad? Esimene tegevuskava, mille täitmise aruanne sai valmis (sõltumatu aruanne ning enesekohane raport)näitab, et osa tegevusi on lõpetamata. Need peaks tulema vanast tegevuskavast üle

jätkutegevustena. Selle analüüsi peaks ära tegema tegevuskava ettevalmistaja. AVP ümarlaud saab esitada oma ettepanekud, mida tuleks täiendavalt tegevuskavva lisada. Juhani Lemmik Riigikantseleist viibib hetkel puhkusel, kui ta naaseb, siis peaks kindlasti uuesti teemat arutama, sest juba 2014 aprilli lõpuks peab uus tegevuskava valmis olema.

AVP juhtkomitee tegeleb tegevuskavade ettevalmistamise tagant utsitamisega, selle käigus on ühendust võetud ka riikide vabaühenduste esindajatega - kontakteeruti Liiaga. Skaibivestluse käigus tunti huvi, kuidas Eestis AVP tegevuskava ettevalmistamine edeneb. Anti metoodilist nõu: mitte koormata tegevuskava üle paljude tegevustega, keskenduda tuleks olulisele ja eesmärgipärasele ning kõige olulisem: näha ette, mis tegevuse tulemusena reaalselt muutub. Kui tegevuskavas on liiga palju tegevusi, siis ei jaksata neid kõiki ellu viia.

Samuti on lahendamata AVP tegevuskava koht teiste riigi strateegiate ja tegevuskavade hulgas. Eesti AVP tegevuskaval ei ole mingisugust staatust, siiani on ta koosnenud nopetest teistest tegevuskavadest. **Uue tegevuskava koostamise raames peaks selgeks vaidlema, mis on antud tegevuskava koht riigi oluliste strateegiliste dokumentide hulgas.**

Maris Jõgeva on väga mures erinevate tegevuskavade haakumise pärast. Mitmed Riigikantselei käes olevad kavad on lahtised (nii AVP tegevuskava kui ka Kodanikuühiskonna arengukava nt.) ning enam pole selge, kellele milliseid kavasid tuleks esitada ning millised on prioriteedi. Öeldakse ainult, et ettepanekuid võib saata. Üks lahendus sellele probleemile on uurida, milliseid konkreetseid ettepanekuid oodatakse. Lisaks tuleks välja selgitada, millised on ressursid ning siis need kokku viia ettepanekutega (kui on olemas rahaline ressurss, siis saab esitada ka ettepanekuid ning tekib reaalne tegevuskava).

AVP tegevuskava saab olema osaliselt vihmavari erinevatele tegevustele, kuid see ei tähenda, et tegevuskava poleks oluline ning sinna ei võiks lülitada ka uusi tegevusi.

Anneli Leega Piiskop informeerib sellest, et AVP rahvusvaheline tugiüksus Washingtonis on nõus kaasa aitama Eesti AVP tegevuskava koostamisel. Anneli saaks nendega suhelda ning vajalikud küsimused edastada.

3. Ühenduse ettepanekud uude tegevuskavva

Esimese üleskutse peale tuli päris palju ettepanekuid uude tegevuskavva lisamiseks. On kattuvaid ettepanekuid ning tabelis on esitatud ka Independent Reporting Mechanism (IRM) raporti ettepanekud, mis on kogutud fookusgruppidele. Raporti tegemisel kohtus Hille Hinsberg mitmete huvigruppide ning kohalike omavalitsustega.

Korruptsioonivaba Eesti ettepanekud:

1) Korruptsioonist teavitajate kaitse ja eestkoste - praegune seadusandlus ei paku kaitset, riik võiks astuda sammu kaitse pakkumiseks. Võiks olla institutsioon Riigikontrolli juures, kus oleks ombudsman, kes tegeleks avaliku sektori korruptsioonist teavitajatega.

2) Erakondade rahastamine läbipaistvamaks - muudatused, mis praegu on tehtud seda probleemi ei lahenda. Meetmed: kas jälgida meediakajastust detailsemalt või piirata meediakulutusi.

3) Võtta vastu Riigikogu liikmete **käitumiskoodeks**, mitte eetikakoodeks - *kahjuks ei saa valitsus lisada AVP tegevuskavasse Riigikogu tegevusi.*

4) Avalikustada rohkem seda, kust seadusmuudatuste ettepanekud tulevad - hetkel on väga palju teisesuunalist liikumist ning pole selge, kuidas komisjonid avalikustavad ettepanekute allikaid. *Legislative footprint* - on praktikaid, kuidas seda avalikustada ning raporteerida. Paljudes riikides on see plaanis, kellelt saaks mõtteid. - see on väga oluline ning ambitsioonikas ettepanek! Igal juhul jääb see ettepanek AVP ettepanekute hulka.

EMSL-i ettepanekud:

Mõtlesid ettepanekute esitamiseks läbi, mis on just vabaühendustele probleemiks ning takistuseks kaasamisel.

1) Valitsusasutused võiksid leppida kokku, et lisaks kaasamise kavadele koostatakse ka kaasamise raportid - mida on tehtud, kuidas on partneritega suheldud, et otsuse tegemine oleks läbipaistev. Selle käigus saab anda ka partneritele tagasisidet, kuidas asjad on läinud. Väga hea ettepanek!

2) Eelnõude infosüsteemi funktsionaalsuse parandamine - eelnõude infosüsteemist võib eelnõusid välja otsida, kuid seal pole võimalik eelnõule ettepanekuid nii sisestada, et teised neid näeks. Liia selgitab, et tegelikkuses saab ettepanekuid sisestada, kui logida sisse ID-kaardiga, kuid paljud pole sellest võimalusest teadlikud. Riigikantselei pole seadnud eesmärgiks EIS-i reklaamida valitsusväliste osapoolte hulgas. Kui eelnõu kohta oleks nähtav ka Riigikogu menetlusprotsess, oleks veelgi parem. Samuti pole mõtet hoida üleval mitut eelnõude menetlemise platvormi (lisaks EIS-ile eksisteerib veel „osale.ee“).

3) Vabaühenduste enda vastutavus ning läbipaistvus - valitsus võiks mõelda, kuidas toetada vabakonna läbipaistvust ning motiveerida eneseregulatsioonipraktikate rakendamist - teema, mis on olnud juba pikka aega päevakorras.

4) Andmete kättesaadavus registrist - samuti olnud kaua päevakorras.

5) EKAK-i järelvalve töörühm peaks tegelema kodanikuühiskonna põhimõtete järelevalvamisega, kuigi ta on kohati Siseministeeriumi tiiva all, kes ei soovi teiste ministeeriumide juurest üles noppida, mis on neil probleemiks.

Kuu lõpus ning aprilli alguses kohtub EMSL Riigikontrolli ning Õiguskantsleriga, et luua hea koostööside. Kui öeldakse, et partnerluses pole järgitud hea tava põhimõtteid, siis võiks olla keegi, kes antud teemaga edasi tegeleks (antaks hinnang ning Riigikontroll ja Õiguskantsler saaksid tegeleda vastava probleemiga).

6) Koolitusi on jätkuvalt tarvis (kaasamise nõustamine, ametnike eetika).

Liia Hänni ettepanekud:

- 1) Eesti avaliku teabe seadusega ei ole tagatud, et otsustusprotsess oleks läbipaistev ning avalik. See tähendab, et kogu menetlusprotsessi avalikuks muutmiseks seadus tagatise ei anna. Vastavat seadusandlust tuleb täiendada.
- 2) Kujundada EIS ja osalusveeb kasutajasõbralikumaks ning ühtseks veebikeskkonnaks Seda ettepanekut toetab uus Infoühiskonna arengukava, kus vastav tegevus on lisatud.
- 3) Kavandada eraldi riiklik meede avatud valitsemise levitamiseks kohalikul tasandil. Praegu on rakendumas Vabaühenduste Fondi projekt kohalikule tasandil avatud valitsemise edendamiseks, kuid riik peaks ka panustama kohaliku demokraatia arendamisse. AVP ei tohi jääda ainult keskevõimu asjaks, kohalik tasand on väga oluline!
- 4) E-platvormi kasutuselevõtmine märgukirjade jne. esitamiseks avaliku võimu asutustele. Selline platvorm on vajalik, tagab ülevaatlikkuse toimuvast ja järelevalve võimaluse, kuidas asutused kodanikega suhtlevad.
- 5) Isikuandmete kasutamise kontrolli võimalus - avatud valitsemisest on siiani kõrvale jäänud isikuandmete kaitsega seotud küsimused. Isikuandmete kaitse seadus näeb ette, et inimesed saaksid oma andmete kasutust kontrollida. See on jäänud enamuse infosüsteemide puhul rakendamata ja tuleks teoks teha.

Ühenduste ettepanekute üldised teemad, (süsteematiseeritud Liia poolt).

1. Võitlus korruptsiooniga (vilepuhujate kaitse jms).
2. Otsustusprotsesside läbipaistvus, k.a selleks otstarbeks e-keskkondade kasutamine.
3. Avaandmete taaskasutus. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on saanud valmis avaandmete rohelise raamatu uuendatud variandi, mis varsti läheb peatselt kooskõlastamisele. Kõik andmekogud tuleb teha vabaks avaandmetena (masinloetavad, litsensideta, tasuta kasutatavad). Selleks, et Eesti mahajäämust ületada, on olemas tegevuskava rohelises raamatus, seal on väga lühikesed tähtajad, mis ei pruugi olla realistlikud.

Avaandmetele üleminek puudutab ka Riigikogu ja sealset dokumendihaldust. Et Riigikogu oleks teemast teadlik, tellis Liia ülevaate rahvusvaheliselt e-parlamendi eksperdilt Avinash Bikhalt, kes elab Tartus, milline on avaandmete seis Riigikogus. Riigikogu e-parlamendi töörühm loodetavasti arutab seda raportit.
4. Avalike teenuste arendamine.
5. Andmete visualiseerumine ning riigi fiskaalse läbipaistvuse suurendamine.
6. Avatud valitsemise põhimõtete levitamine kohalikul tasandil.
7. Riigieelarve läbipaistvuse hindamine ning parandamine
8. Riigikogu puudutavad ettepanekud.

Mis oleks kõigist eelnimetatud ettepanekutest need, mis oleks tarvis põhjalikumalt läbi töötada? 1. Otsustusprotsesside läbipaistvus 2. Riigi fiskaalne läbipaistvus.

Kokkuvõttes:

Esimese AVP tegevuskava fookused võiksid jätkuvalt olla ka teise tegevuskava fookusteks (korruptsioonivastane võitlus, kaasavad otsustusprotsessid, avalikud *Open Data*, ...)

Selle materjali põhjal, mis on olemas, teeme 1-2 nädala jooksul teemade kaupa süstematiseeritud tabeli, mille Liia edastab Riigikantseleile.

Praegustele ettepanekutele võib hiljem, kui AVP tegevuskava valmimise kord ja ajagraafik on selgunud, kindlasti veel uusi lisaks esitada. Ümarlaua ettepanekud ei ole veel lõplikult lukus. Tulemuse saavutamiseks peame aktiivselt osalema tegevuskava valmimise protsessis ja suutma oma ettepanekuid kaitsta. Ilmselt tueb meil moodustada sisemised töörühmad oluliste ettepanekute senisest põhjalikumaks sõnastamiseks.

Uus AVP tegevuskava peab lõplilult valmis saama ja avalikustatama juunis k.a.

4. Rahvusvaheline AVP

- Huvitav lugemine - 35 riigi raportid OGP kodulehel.
- Tegevuskavade valmimine järgmiseks perioodiks on AVP juhtkomitee uus suur väljakutse (teinud kolm webinarit meetodika selgitamiseks - näeb ette väga põhjalikke kaasamisprotsesse, mis on Eestis keeruline, sest tegevused on viibinud).
- Toimuvad regionaalsed konverentsid - Euroopa konverents toimub **Iirimaal, Dublinis 8.-9. mail**. Liia saatis kõigile info edasi - ümarlaua liikmetel on vahendite olemasolul võimalik üritusel osaleda. Loodame, et AEF saab operatiivselt osalemist toetada. Ka KÜSK-ilt saab toetust taotleda. Dublini ürituse korraldajad ootavad 25.märtsiks ettepanekuid, mis teemad konverentsil päevakorda võtta.
- Rahvusvaheliste AVP töörühmade moodustamine ning rakendamine - liigub üsna aeglaselt. Liia on *Legislative Openness* töörühmas, selle tegevusplaani käesolevaks aastaks on valminud.
- Eesti sisesed AVP-ga seotud üritused – 28. - 29. aprillil toimub rahvusvaheline interentivabaduse konverents, mille raames on töötuba Idapartnerluse riikide AVP-ga seotud vabaühenduste esindajatele.

5. Kohalalgatatud küsimused

Oleks tarvis näidata avalikkusele, et selline teema nagu avatud valitsemine on olemas ning et Eestis on tarvis astuda konkreetseid samme - avaldada selleteemaline arvamuskäsitlus. Seda oleks mõistlik teha siis, kui Eesti siseriiklik olukord on stabiliseerunud: kuu-paari pärast ning soovitatavalt enne valimisi, et saada sisse ka valimisprogrammidesse (läbirääkimised seoses valimistega näitavad, et siis on erakonnad avatud uutele ideedele). Pärast on erakondadel väga raske põhjendada, miks

need valimisprogrammide teemad koalitsioonileppest puuduvad. Kindlasti tekib mõni uus aktiivne erakond, kes võib avatud valitsemise oma lipukirjaks võtta.

Oleks hea, kui uues valitsuses oleks üks inimene (nt. minister), kelle jaoks avatud valitsemise teema oleks tähtis. Ootame, et senine ebamäärane olukord AVP-ga laheneb.

Koosoleku protokollis: Helena Savtsenko

Juhatas: Liia Hänni